

GEOGRAFSKI VPLIVI NA KONVERZIJO VOJAŠKIH BAZ - PRIMER OBMOČJA KOČEVSKA REKA

Vladimir Prebilič*

Izyleček:

UDK: 355.7:911(497.4 Kočevska Reka)

Zapiranje vojaških baz je danes globalni pojav. Z njim se srečujejo vse države sveta, Razvoj in obstoj vojaške baze Kočevska Reka se je razlikoval od okolja, ki je najpomembnejši dejavnik pri oblikovanju, delovanju in končno zapiranju vojaške baze. Na tem ozemlju so bili zgrajeni specifični objekti, ki so imeli posebne naloge. Zaradi posebnega statusa obravnavanega območja, geografske lege in površine, predstavlja to območje danes še vedno sivo liso v regionalnem razvoju Republike Slovenije. Opravljena je bila zgolj prva faza konverzije, postopek odpiranja in javnega polemiziranja o preteklosti območja s posebnim statusom. Naslednje faze, ki jih morajo spremljati izdelani razvojni programi in finančna podpora tako lokalnih oblasti kot države, še niso sledile. Zato o postopku konverzije na območju Goteniško - reškega podolja vsaj za enkrat ne moremo govoriti.

Ključne besede: Vojaška baza, konverzija, vojaški objekt, okolje, Goteniško - reško podolje.

CONVERSION OF MILITARY BASES - GOTENICA'S CASE

Abstract:

Conversion of military bases is a very serious process, which affects many people and large areas. That is why it must be carried out consistently with the help of various experts and financial aid. Because of many existing economic, social and other problems, conversion remains at the bottom of the list of priorities in these countries. The Republic of Slovenia is facing with completely identical troubles, although in the secured area there were no foreign soldiers, which was typical of other Eastern European countries. The secured area was not contaminated, damaged or destroyed in any other way after they ceased to protect it. Conversion should by no means be used as a political tool. In Gotenica's case, the conversion or the attempt of it was only a political weapon. However, with this action great harm was caused, which will have to be repaired in the coming decades.

Key words: Conversion, military bases, barracks, polygon, Gotenica region, environment, secured area, geographic factors.

---

* Asistent, univerzitetni diplomirani geograf, Fakulteta za družbene vede, Oddelek za politologijo Katedra za obramboslovje.

1. UVOD

Velike spremembe v mednarodnih odnosih po koncu hladne vojne so vplivale tudi na spremembe nacionalno-varnostnih sistemov posameznih držav. Nekoč izdelani obrambni sistemi so se z zblizevanjem držav in širitvijo zveze NATO prilagodili novi podobi Evrope, drugi so razpadli ali se preoblikovali do nerazpoznavnosti. Zmanjševanje vojaških proračunov, drugačno ogrožanje, prestrukturiranje vojsk in tehnološki napredek bojnih sredstev so sprožili postopek konverzije na vseh ravneh. Vplivali so tudi na območja, ki so bila v preteklosti namenjena vojaškim bazam. Prav zato je njihovo zapiranje danes globalni pojav. Z njim se srečujejo vse države sveta, težave, ki se ob tem pojavljajo, pa velikokrat najbolj bremenijo civilno okolje, saj je vojaška baza spremenila način in utrip življenja ljudi na določenem območju. Kako bo potekala konverzija (sprememba namembnosti) in kako se bo območje nekdanje vojaške baze vključilo v »normalno« civilno življenje, je velikokrat odvisno od različnih dejavnikov, ki močno variirajo od države do države. Zato ni univerzalne rešitve, saj se je razvoj in obstoj vojaške baze razlikoval od okolja.

V Republiki Sloveniji, ki je bila v polpretekli zgodovini del Jugoslavije, ni bilo oblikovanih vojaških baz v pomenu in obsegu, kot jih poznajo v tujini. V Sloveniji smo imeli določeno posebno regijo, ki po svojih značilnostih ob odpiranju v letih 1990 - 1991 spominja na problem vojaških baz. To je Goteniško - reško podolje. Prav zaradi posebnega statusa obravnavanega območja, geografske lege in površine predstavlja to območje danes še vedno sivo liso v regionalnem razvoju Republike Slovenije. Na tem ozemlju so bili zgrajeni specifični objekti, ki so imeli posebne naloge. S tem se je ozemlje bistveno razlikovalo od civilnega okolja, kar je ena izmed značilnosti vojaške baze. Povdariti je potrebno, da nekdanj varovano območje sicer nima vseh značilnosti vojaške baze, vsekakor pa predstavlja s svojimi težavami po odpiranju in vključevanju v civilno okolje nekatere bistvene značilnosti, ki spremljajo vojaške baze po vsem svetu. Prav uspešen postopek konverzije, ki se še ni začel, je rešitev za lokalne prebivalce in uspešnejši regionalni razvoj celotne občine Kočevje. Opravljena je bila zgolj prva faza konverzije, postopek odpiranja in javnega polemiziranja o preteklosti območja s posebnim statusom. Naslednje faze, ki jih morajo spremljati izdelani razvojni programi in finančna podpora tako lokalnih oblasti kot države, še niso sledile. Zato o postopku konverzije na območju Goteniško - reškega podolja vsaj za enkrat ne moremo govoriti.

2. FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Goteniška planota predstavlja podaljšek Velike gore (najvišji vrh Turen 1253 m zahodno od Rakitnice), ki se od Blok razteza na Kočevsko. Ta planota predstavlja ponekod težje prehodno, visoko in široko pregrado med Dragarsko dolino in Goteniško - reškim podoljem. Od severozahoda proti jugovzhodu se vrstijo posamezni vrhovi, med njimi je najvišji Goteniški Snežnik (1289 m n. v.). V pobočja grebena, ki se strmo dvigajo nad Goteniško - reškim podoljem, so vrezane podolžne doline. Med Goteniško visoko planoto in Stojno se od Grčarskih Raven in Jelendola razteza proti Moravi in Preži Goteniško - reško podolje, ki je dolgo 15 km, široko okoli 6 km in meri približno 100 km². Podolje nima enotnega padca in je v južnem delu znatno širše kot v severnem. Severno od Gotenice gravitira podolje proti Ribnici in tudi upravno sodi pod občino Ribnica. Južni del sodi h Kočevski Reki (občina Kočevje), ki si želi postati samostojna občina. Dno podolja je na severu nagnjeno proti Grčaricam (520 m n. v.). Nato

se vzpne do Gotenice, kjer je najvišja točka (666 m n. v.) se prevesi na jug proti Kočevski Reki (572 m n. v.) ter se zaključi pri naselju Štalcerji (521 m n. v.). Površje je od Gotenice proti Kočevski Reki rahlo valovito in terasasto. Za južni del podolja je značilna reliefna razgibanost, ki so jo povzročili kratki potoki ter občasni hudourniki. Goteniško - reško podolje ima globok zatok mimo Štalcerjev k Štalcarsekmu sedlu (580 m n. v.), odkoder se spušča v suhi dol. Vanj se na široko odpira vrtačasta suha dolina do Rogatega hriba (535 m n. v.). Na vzhodu jo zapira osameli Skorten (757 m n. v.), na zahodu sleme Kulejsko brdo (651 m n. v.) in na jugu Bolvik (714 m n. v.). Na Stojni, ki se široko in položno spušča v Goteniško - reško podolje, a strmo z drčami proti Kočevskemu polju, se dvigajo posamezni vrhovi, izmed katerih je najvišji Ledenik (1068 m n. v.).

Obširno planoto (ravnik), ki je nekoč sklenjeno zavzemala vse današnje Kočevsko, so tektonske sile na več mestih prelomile, dvignile in znižale ter dale osnovo današnjim oblikam. Po glavnem gubanju, ki je bilo v oligocenu je sledila grudasta razčlenitev površine v pliocenu. Dvignila so se kočevska gorstva, ki so začela zakrasevati. vendar Sledovi tekočih voda so se ohranili v celotnem podolju. Tektonske prelomnice omejujejo Goteniško goro, Travljansko goro in Fridrihštajnski gozd na vzhodu. Posledica so različne rdnadmorske višine enako starega površja.

Prisotnost apnenca in dolomita iz kredne in triadne dobe je v Goteniško - reškem podolju omogočil razvoj pokritega in polgolega krasa. V večini primerov je skalnata osnova pokrita z bolj ali manj debelo plastjo prsti, ki je poraščena z gozdom in v nižjih lega z grmičevjem in travinjem. Dno Goteniško - reškega podolja je gosto posejano z večjimi in manjšimi vrtačami. Zaradi kraškega sveta tu ni pomembnejših vodotokov in normalne rečne mreže. Najpomembnejši je Reški potok, ki nastane iz dveh izvirov: Mrzlega in Zlatega studenca približno 300 m severovzhodno od naselja Kočevska Reka. Pod naseljem se izliva v umetno akumulacijsko jezero. Za jezom voda odteka po globlji strugi pod imenom Može in 600 m južno od Kočevske Reke pri normalnem vodostaju ponikne.

Za Goteniško - Reško podolje je značilno zmerno celinsko podnebje. Hladne zime (povprečna zimska temperatura - 0.6 °C) z veliko debelino snežne odeje (55 cm) ter zelo nizkimi ekstremnimi zimskimi temperaturami (-35 °C), so v preteklosti in celo danes predstavljale težavo pri dnevni migraciji zaposlenega prebivalstva Goteniško - reškega podolja. Visoke poletne temperature (povprečje znaša 16.9 °C) ter relativno majhne količine padavin za kraški svet (1450 mm), saj padavinska voda kmalu izgine pod površje, povzročajo poletne suše. Težave s pitno vodo so dokaj uspešno rešili v zadnjem obdobju, ko so zagotovili izkoriščanje kraških izvirov. Vendar se je ob razmahu industrije na tem območju zmanjšala kvaliteta pitne vode nekaterih zajetij.

Kočevska in s tem Goteniško - reško podolje sodi med najbolj gozdnata območja Republike Slovenije. Danes gozd napreduje na račun opustelih travnatih, njivskih in drugih obdelovalnih površin. Gozd je izkrcen na območju poselitve in tam, kjer potekajo infrastrukturni objekti (ceste, visokonapetostni daljnovodi, ...). Po rastlinsko - geografski razdelitvi pripada to ozemlje dinarskemu rastlinsko geografskemu območju. Vegetacija Goteniško - reškega podolja pripada po fitogeografski razdelitvi Slovenije preddinarskemu fitogeografskemu območju. Rastje na obravnavanem območju lahko strnemo v tri kategorije:

- * travnate in druge poljedelske površine;
- * grmovno rastje oziroma faza zaraščanja;
- * gozd, ki je na tem območju v treh rastlinskih združbah (listnati, mešani in iglasti gozd).

Prevladujejo: rjava pokarbonatna tla in rendzine, ki so značilna za območja kraškega sveta. Matično podlago predstavljata kombinaciji apnenec - dolomit in dolomit - apnenec. Zaradi mozaične prepletenosti z matično osnovo konkavnih in konveksnih površinskih oblik je debelina prsti različna. Obstajajo različne razpoke, žepi ali dna vrtač, kjer je globina bistveno večja kot na nekaterih strmejših predelih. Rodovitnost tal je slaba, zato ni intenzivnega kmetovanja. Skoraj povsod so tla poraščena z bukovno - jelovim gozdom, ki je tudi umetno razširjen, saj je ta gozd ekonomsko najbolj donosen (Prebilič, 1998, 12 - 55).

3. DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Na sedanje razmere sta v preteklosti vplivala dva pomembna dejavnika:

- * izselitev kočevskih Nemcev leta 1941-1942, kar je do popolnosti spremenilo nacionalno, starostno in spolno strukturo prebivalstva v Goteniško - reškem podolju po koncu II. svetovne vojne;
- * oblikovanje varovanega območja, ki je v štiridesetih letih svojega obstoja odločilno vplivalo na miselnost ter posredno na današnjo nacionalno, izobrazbeno in spolno sestavo prebivalstva Goteniško - reškega podolja.

Odgovore za nastanek varovanega ozemlja moramo poiskati v polpretekli zgodovini. Ob koncu II. svetovne vojne se je v Jugoslaviji uveljavljal projekt, ki je predvideval zaščito najvišjega vodstva v državi kot tudi v posameznih republikah. Razloge za to so narekovala tedanje razmere in dogajanja. Naj omenim le najpomembnejše:

- * vodilni razlog je nedvomno v tedanji zaostitvi odnosov med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, ki je pripeljala do prekinitve pred kratkim sklenjenih trgovinskih stikov. Slabo se je pisalo tudi diplomatskim. Ta napetost se je začela konec leta 1947 in se je nadaljevala skozi vso dobo t. i. informbiroja do Stalinove smrti. Ob grožnjah je bilo pričakovati tudi morebitni vojaški poseg. Zato se je začelo iskati primerna območja za umik vodstva (Kržavac, 1976);
- * tedanja »partizanska« vlada je še kako poznala trnovo pot na oblast in ni bilo pričakovati, da bi se ji bila prav zlahka odrekla, zato je bilo potrebno zaščititi pridobitve revolucije, saj je znana pot številnih revolucionarjev, ki so žalostno končali v zgodovini (Žajdela, 1991).

Zato so oblikovali nekaj zaprtih in varovanih območij po vsej Jugoslaviji (Bosna in Hercegovina, Srbija). Slovenija pri tem ni bila nikakršna izjema. Nalogo za izbiranje lokacije je bila zaupana tedanjemu načelniku OZNE (Organizacija za Zaščito Naroda) v Sloveniji, Ivanu Mačku - Matiji.

Kočevska je bila izbrana zaradi naslednjih razlogov:

- * najpomembnejši je bil strateški vidik, saj se je bilo ob eventualnem napadu možno hitro umakniti v centralno Bosno ali k morju;
- * Kočevska leži na samem robu Slovenije, daleč od središča države - Ljubljane;
- * Kočevska je zelo gozdnata (prek 80% gozda v občini), zato je bilo veliko lažje prikriti morebitne nove nastale objekte;
- * na območju Kočevske je bila in je še danes majhna gostota prebivalcev in večina jih živi v mestu Kočevje. V Goteniško-reškem podolju je leta 1931 živelo 2054

ljudi. Leta 1941 se jih je več kot polovica odselila (kočevski Nemci). Tako jih je leta 1961 na že zaprtem območju živel 1317 (Prebilič, 1998: 44);

- * Kočevska je bila območje, ki je v NOB omogočalo delovanje vodstvu narodnoosvobodilnega na Slovenskem (nameščenega v Bazi 20). Prav tako je bilo ozemlje Kočevske dobro poznano tudi vodji tega projekta, Ivanu Mačku - Matiji;
- * na koncu lahko izpostavimo, da se je Kočevska že »izkazala« v varovanju skrivnosti. Le nekaj let prej (1945, Kočevski Rog) so bili v bližini izvršeni množični poboji domobrancev in pripadnikov ostalih paravojaških skupin iz celotne Jugoslavije, ki se niso borile na strani NOB boja (Maček, 1990, zaslišanje).

Celotno varovano območje je bilo glede na stopnjo varovanja in pomembnosti razdeljeno na dve podobmočji: širše in ožje varovano območje.

3.1. Širše varovano območje

Center tega dela varovanega območja je bila Kočevska Reka, kjer je bil sedež edinega industrijskega obrata. Tu je bilo zaposleno vse aktivno prebivalstvo. Leta 1953 je bila formirana uprava tega podjetja - Posestvo Snežnik. To je bil zavod s samostojnim financiranjem in z uradnim imenom Državno posestvo Snežnik Kočevska Reka. Po letu 1963 se je zavod preimenoval v Posestvo Snežnik Kočevska Reka. Posestvo Snežnik oz. njegovi delavci so aktivno pomagali pri reševanju komunalnih vprašanj krajevne skupnosti Kočevska Reka.

Obisk tega območja je bil mogoč z predhodno pridobljenim dovoljenjem na policijski postaji Kočevje. Samo naselje je imelo vse, kar je potrebovalo tamkajšnje prebivalstvo za normalno življenje. S hrano sta jih oskrbovali dve špecerijski trgovini. Imeli so pošto in banko. Otroško varstvo je bilo v vrtcu. Imeli so tudi nepopolno osnovno šolo (štirje razredi). V višje razrede osnovne šole so se učenci vozili v Kočevje. V naselju sta bila tudi frizer in zdravnik. Prebivalci so redko zapuščali Kočevsko Reko, saj so imeli tu vse, kar so potrebovali. To je bil varovalni »obroč«, za katerim je bilo strogo varovano območje, kjer so bili objekti, pripravljeni za preselitev slovenskega vodstva v primeru krizne situacije (TV Slovenija, september 1992, Dosje - Kočevska Reka).

3.2. Strogo varovano območje

Vstop v to območje je bil skoraj nemogoč. Sem niso smeli niti zaposleni na posestvu Snežnik d.d. Varovali so ga pripadniki posebnih policijskih enot, ki so bile podrejene direktno »vrhu« v Ljubljani. Celo direktor centra ni imel posebnih pooblastil nad njimi. Celotno ozemlje je bilo »izbrisano« z vseh topografskih kart vseh meril. Uslužbenci so se v glavnem vozili v službo iz Kočevja in okolice, nekateri iz Ljubljane. Pri zaposlovanju delavcev na tem območju so bili vsi kandidati strogo preverjeni. Direktor Ivan Maček se je pred nastopom službe z vsakim delavcem osebno pogovoril o strogi tajnosti objekta. Delavci so se prehranjevali v posebni menzi. Vsi, ki so bili sprejeti v delovno razmerje, so prejeli osebni dohodek, ki je bil zaradi težavnejših pogojev dela (delo v zaprtem območju, tajnost objekta, ločenost od svojcev) precej višji (20 - 30%) od dohodkov delavcev v drugih podjetjih. Vsi delavci so bili člani Zveze komunistov. Delavci na strogo varovanem območju niso imeli nobenih omejitev v gibanju, edina omejitev je bila v tem, da sprva niso smeli odhajati

domov, kadar bi hoteli. Ko je bil nekdo zaposlen v Gotenici, je tam dočakal tudi pokoj. (Zapis pogovora Komisije Skupščine Republike Slovenija za raziskavo povojnih pobojev dne 7. 11. 1990).

Po umiku Ivana Mačka - Matije so bili direktorji določeni v Ljubljani. Šlo je za preverjene ljudi, ki so se že izkazali na podobnih položajih. Leta 1958 je bil dograjen bunkerski kompleks v Gotenici. Gre za sistem podzemnih hodnikov levo in desno, z množico sob. V podzemlju je še danes vse, od operacijske in rentgenske sobe, kinodvorane, številnih pisarn, kurilnice, ... V objektu je stalna temperatura 18 °C, kar zagotavljajo peči in prezračevalne naprave. Zato ni nikjer v objektu vlage bodisi na stenah ali v zraku. V rezervi sta dva močna agregata na nafto, ki v primeru izpada električne energije omogočata normalno delovanje vseh aparatov. V zaklonski bi lahko živelo 100 članov vodstva. V bližini so shranjene zaloge hrane, ki so omogočale preživetje 3000 ljudem 90 dni brez pomoči od zunaj. Poleg glavnega objekta je bil zgrajen še manjši, poleg vasi Borovec. Strogo varovano je bilo tudi območje Škrilja, kjer je center za zveze z lastnimi napravami (Žajdela, 1991, 53).

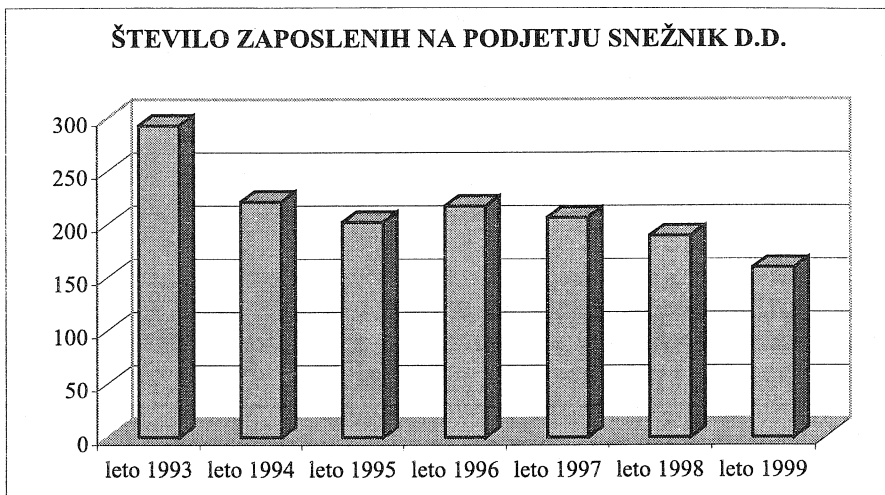
Leta 1968 so zgradili posebna skladišča za potrebe TO (teritorialne obrambe), v strogo varovanem območju Gotenice. Tu je bilo shranjeno različno orožje, med drugim tudi 25 tankov. Vsa oprema je bila iz Beograda iz štaba JLA, ki jo je plačal republiški štab. Skladišča so gradili delavci iz Podjetja Snežnik. Večina politikov ni imela vstop na območje. O tem je odločal Ivan Maček - Matija. Zaščitna enota ni bila povezana z JLA, vse je bilo v direktni povezavi z republiškim štabom TO SRS (socialistične republike Slovenije). Pri nadzoru je sodelovalo 35 vojakov, ki so bili nameščeni samo ob zaporah. Sam objekt je varovalo dokaj malo ljudi, glavni je bil strah, saj drugače ni možno nadzorovati tako velike površine (Fajfar, 1993).

4. KONVERZIJA VAROVANEGA OBMOČJA

Z odlokom objavljenim v Uradnem listu Republike Slovenije št. 24 leta 1990, je bilo zaprto območje Kočevska Reka odprto. Kmalu po tem so se tja napotile številne »odprave« novinarjev, ki so hoteli biti prvi, da bi poročali o »pomembnih« novicah. Po njihovem obisku je navdušenje za ta del Slovenije kmalu upadlo.

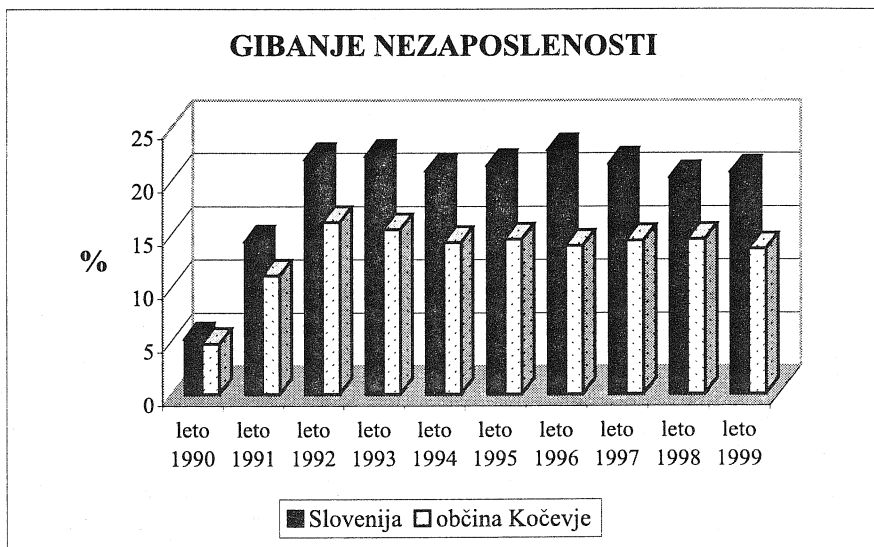
Danes, devet let po odprtju, se še veliko domačinov ne počuti najbolje, saj so bili v preteklosti in so še danes odrezani od sveta. Prej trdna skupnost je razpadla, kar se odraža tudi na podjetju Snežnik d.d. Danes je podjetje pod okriljem države - natančneje vlade RS (70 % lastnik). Kmalu po odprtju je bilo izvedeno delno lastništvo posameznih delov oziroma obratov podjetja. Večino zaposlenih predstavlja lokalni prebivalci krajevne skupnosti Kočevska Reka (80%) in krajevne skupnosti Štalcerji in Morava (16%) (Prebilič, 1998, 66).

Ker je bilo posestvo Snežnik d. d. izrazito usmerjeno v gozdno in lesnopredelovalno dejavnost, je bila izobrazbena struktura zaposlenih zelo nizka. Zato bi morebitno zapiranje obratov in odpuščanje delavcev imelo skoraj pogubne posledice za domačine, saj takšna delavna sila ni prožna pri ponovni zaposlitvi ali prekvalifikaciji. Glej! Grafikon št. 1: Število zaposlenih v podjetju Snežnik d. d.

Vir: Kadrovska služba podjetja Snežnik d. d., 27.3.2000.

Varovano območje je zavzemalo velik del kočevske občine. Na tem ozemlju niso imele občinske oblasti nikakršnih pristojnosti. Veliko objektov je bilo tudi po letu 1990 letu zgrajenih brez vednosti občine Kočevje. Pravi pogovori o uporabnikih prostora in občino Kočevje šele tečejo (Fajfar, 1996). Marsikdo dobi občutek, da je bila sama občina mišljena le kot tretji varovalni pas, saj se ni prav nič spodbujal razvoj občine s strani republike. Glej! Grafikon št. 2: Primerjava deleža nezaposlenih med Slovenijo in občino Kočevje.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2000.

Zato tudi danes, ko je nekdanj varovano območje »vrnjeno« v civilno uporabo, občina nerada posega na to ozemlje in krajevne skupnosti morajo reševati svoje težave same. Poleg tega se občina Kočevje sama srečuje z veliko stopnjo brezposelnosti, propadanjem podjetij in nerešenimi lastniškimi vprašanji. Zato sama ni sposobna zagotoviti kakšnih večjih sredstev, ki bi krajevnim skupnostim na Goteniško - reškem podolju omogočila razvoj.

Danes je v Gotenici slovenska policija. Policija je prisotna le v nekdanji vasi Gotenica, kjer deluje Vadbena-oskrbni center MNZ. Vse leto se v centru vrstijo različna usposabljanja od računalniški tečajev, tečajev vodenja, do urjenja za različno operativno policijsko delo. Nekateri tečaji so bili predstavljeni novinarjem in javnosti. V letu 1995 je bilo v Gotenici 87 tečajev, ki se jih je udeležilo 2746 tečajnikov. Med njimi so bili tudi tujci. Nekdanja vasica Gotenica je policijski objekt, ki za javnost ni zaprt. Zaselek je ohranil avtentično podobo ter se ureja v skladu z naravovarstvenimi kriteriji. Vsak poseg v okolje ima zakonsko podlago ob pridobitvi vseh dovoljenj (Truden, 1995). Tu so prostori za dodatno izpopolnjevanje pripadnikov vseh vrst enot policije in terenski poligoni ter za to opremljene učilnice.

Ali je bila smiselna gradnja objektov in ali je bilo pravilno ravnanje »nove« države, ki je območje odprla za javnost? Današnje razmere ne opravičujejo tovrstnih objektov, vendar je bil položaj pred petdesetimi leti drugačen. Pridobitev samostojnosti in svobode, ki je bila težko dosežena v II. svetovni vojni, je bilo nujno ohraniti pred interesi Sovjetske zveze. Iz tega izvirajo ravnanja tedanjega vodstva. Tudi druge države po svetu imajo tovrstna varovana območja, kjer so zgrajeni objekti za varovanje državnega vrha v primeru agresije. (RTV, 1992, Dosje Kočevska Reka).

Območje nima nikakršne dolgoročne usmeritve. Komaj je bilo območje odprto, že je pred lokalnimi prebivalci morebitno ponovno zapiranje območja. To zgolj potrjuje hipotezo, da je bilo tako hitro odpiranje varovanega območja zgolj politično dejanje, ki naj bi novoizvoljenim oblastem omogočilo simbolično prekinitev nadaljevanje preteklega enopartijskega režima. Analiza objavljenih člankov, ki so poročali v času od 1990 - 1999, odraža negativno stališče do delovanja varovanega območja in lokalnih prebivalcev. Medtem ko so v tujini (ZDA) mediji predmet za čim kvalitetnejšo izpeljavo postopka konverzije, se je na primeru Kočevske Reke zgodilo ravno obratno. Mediji so postali prostor za postkomunistično obračunavanje, kar je zelo negativno vplivalo na sam postopek obravnavanja nekdanj varovanega območja.

5. ZAKLJUČEK

Sodelovanje med »vojsko« in civilno družbo je bilo prisotno v času obstoja varovanega območja, drugače varovano območje ne bi bil mogoče. Domačini so se počutili kot sestavni del vojaškega okolja, se z njim poistovetili, in so aktivno sodelovali pri izvajanju varovanja v širšem varovanem območju. Tudi v času odpiranju območja ljudje neradi dajejo izjave in s tem kljub vsemu varujejo »skrivnosti« območja. Z odpiranjem so bili domačini nekako razgaljeni, morda celo razočarani, saj se je njihov status, način in morda smisel življenja bistveno spremenil. Življenski stil nekaj desetletij je sedaj predstavljen kot slab. Na nekdanje varovano območje se je vrhu tega razširila gospodarska kriza, ki ljudem jemlje delovna mesta. S tem je bilo izgubljeno zaupanje lokalnih prebivalcev.

Z odpiranjem varovanega območja se je Republika Slovenija srečala s povsem novo težavo - konverzijo zaprtih območij. Reševanja tovrstnih problemov se je Slovenija lotila nepri-

pravljena. Nihče ni opravil predhodnih analiz, ki bi jasno opredelile, kakšne bodo posledice odpiranja. Izdelan ni bil noben projekt, kako težave premagati in kako vrniti v »normalno« življenje velike površine skupaj z lokalnim prebivalstvom. Zagotovljena niso bila nikakršna sredstva, ki bi dolgoročno odpravljala težave, s katerimi so se srečali prebivalci. Predstavljeni fizičnogeografski dejavniki in odročna lega območja ne omogočajo ponovne revitalizacije brez zagotovljene pomoči s strani državnih oblasti.

6. VIRI

- Brzoska, M., 1999: Conversion in a resource-reuse perspective, *Journal of Peace Research*, Vol. 36, No. 2, pp. 131-140, London.
- Conversion survey, 1996: Oxford University press, Bonn Internacional Center for Conversion, Oxford.
- Fajfar, S., 1995: Kakšen bo status Kočevske Reke, *Mladina*, 25. 4. 1995. Ljubljana.
- Fajfar, S., 1993: Intervju z Milanom Zabukovcem, *Mladina*, 31. 8. 1993. Ljubljana.
- Fajfar, S., 1996: Kočevje (feljton), *Delo*, 17. 1. 1996. Ljubljana.
- Hojnik, Ž., 1992: Kočevska Reka zaprto območje, *Delo*, 2. 4. 1992: str. 10. Ljubljana.
- Krippendorff, K., 1980: *Content Analysis, An Introduction to its Metodology*. Sage Publications. Beverly Hills. London.
- Kržavac, S., Markovic, D., 1976: Kaj je to informburo? Časopisno - založniško podjetje Komunist, TOZD, Ljubljana.
- Prebilič, V., 1998: Geografska analiza območja Kočevske Reke za potrebe obrambe. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska Fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
- Truden, B., 1995: Gotenica ni zaprto območje, *Delo*, 14. 9. 1995. Ljubljana.
- Zajdela, I., 1991: Komunistični zločini na Slovenskem, Založba Novice, Ljubljana.

SUMMARY

Great changes in international relations after the end of the Cold War had an influence on the national security systems of individual countries. Formerly established systems have - due to the increasing togetherness of European countries and the extension of NATO - adopted to new image of Europe. Some of them ceased to function, others were transformed so that they are hardly recognizable as they exist today. The reduction of military budgets, new threats to security, restructuring of armies and improved military technology have all set off a conversion process in all aspects. These factors have affected changes regarding the places which were in the past meant to be military bases. Military base closure is increasingly becoming a global phenomenon. All countries in the world are faced with it. Troubles emerging from these closures often times have the greatest impact on civilian life, because a military base changes the way of life for people in that particular region. How a conversion will be performed and how the land on which a former military base was situated will be integrated into »normal« civilian life often depends on diverse factors which vary from country to country. There is no universal solution to these questions. The most important factor to consider in ceation, functioning and finally closure of a military base is that the development and functioning of the inevitably differs significantly from the civilian environment which surrounds it.

In the Republic of Slovenia, which was in the recent past a part of former Yugoslavia, there were no military bases existing in the some sence and to the extent that do abroad. In Slovenia a special region was defined which according to tits characteristics at its opening in the years 1990-1991 makes its problems similar to those of a military base. This is the Gotenica region. Soldiers and their armament were stationed in barracks, making it conform to the definition of a military base more than the formerly secured Gotenica region. However, due to the specific status of this region, its geographical position and its vastness, this area still represents a »black spot« in the regional development of the Republic of Slovenia. In this area, particural buildings and infrastructure for specific purposes were constructed. Due to this, the area differed essentially from the civilian life in or around to the Kočevska region. This is one of the characteristics of a military base. It has to be emphasized that the formerly secured area does not have all the characteristics of a military base. However, with its troubles after opening and beginning to integrate with the civilian environment, it exhibits some essential characteristics which sre typical of military bases all over the world. The solution for the local people and for the more successful regional development of the whole Kočevje municipality is a successful conversion process which has not yet begun. Only the first phase of conversion was performed, namely the process of the opening of the region and public discussion about its past. The subsequent phases, which have to be accopanied by well conveyed development programmes and the financial support of the local and state authorities, have not been performed yet. That is why we can not speak about a conversion process in the Gotenica Region at this point.